

Manifest for Retten til Mad

21. april 2023

Retten til mad blev anerkendt i FNs Verdenserklæring om Menneskerettighederne fra 1948 og FNs konvention om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder fra 1966, hvori det hedder:

Artikel 11

1. De i denne konvention deltagende stater anerkender ethvert menneskes ret til en levelfod, som er tilstrækkelig for vedkommende selv og vedkommendes familie, herunder passende ernæring, beklædning og bolig og til fortsat forbedring af vedkommendes levlevilkår. De deltagende stater vil træffe passende foranstaltninger til at sikre virkeliggørelsen af denne ret, idet de anerkender, at internationalt samarbejde på frivilligt grundlag er af væsentlig betydning i denne henseende.
2. De i denne konvention deltagende stater, som anerkender ethvert menneskes grundlæggende ret til frihed for sult, skal, hver især og gennem internationalt samarbejde, træffe nødvendige foranstaltninger, herunder udarbejdelse af konkrete planer til
 - a) at forbedre metoderne til fremstilling, opbevaring og fordeling af fødevarer gennem fuld udnyttelse af den tekniske og videnskabelige viden, gennem udbredelse af kendskab til ernæringsprincipper og gennem udvikling eller omformning af landbrugets metoder på en sådan måde, at der opnås den mest effektive udvikling og udnyttelse af naturrigdommene;
 - b) at sikre en retfærdig fordeling af verdens fødevarerforsyninger i forhold til behov under hensyntagen til såvel fødevarerimporterende som fødevarereksporterende landes problemer.

Vi, mere end 60 aktører involveret i landbrugsproduktion, bondebrug, agroøkologi, håndværksmæssig fødevarerproduktion og håndværk, fødevarerforarbejdning, distribution, catering og forbrug, social- og fødevarerhjælp, social- og solidaritetsøkonomi, beskyttelse af menneskerettigheder, miljø og klima samt medlemmer af civilsamfundet og akademiske eksperter, mødtes den 19., 20. og 21. april 2023 på Refettorio i Genève i anledning af et forum arrangeret af MATER Fondazione i samarbejde med FIAN Switzerland, Global Shapers Community, Fondazione Pistoletto og Social Gastronomy Movement, hvor vi vedtog dette manifest.

Paradigmeskift: fra fødevarehjælp til retten til mad

At garantere retten til mad kræver et paradigmeskift. Vi skal ikke kun garantere retten til at være fri for sult (gennem fødevarehjælp i form af naturalier eller kontanter), men respektere, beskytte og fuldt ud realisere alles ret til at have regelmæssig, permanent og fri adgang til kvantitativt og kvalitativt passende og tilstrækkelig mad, der sikrer et mentalt og fysisk liv, individuelt og kollektivt, som er tilfredsstillende og værdigt.

For at lykkes med dette paradigmeskifte er det nødvendigt at skabe et system, der gør det muligt at undgå, at mad bliver en justeringsvariabel i enkeltpersoners eller husstandes budget. Tværtimod skal vi sikre, at bæredygtig kvalitetsmad er tilgængelig for hele befolkningen. Vi må afskaffe alle former for diskrimination, herunder multipel og intersektionel diskrimination.

Lov, offentlig orden og medindflydelsesorgan

Realisering af retten til mad kræver en deltagelsesproces, hvor igennem en lov om retten til mad og en tværgående fødevarepolitik vedtages, med et økonomisk tilsagn fra staten. Loven og den politik og praksis, som følger heraf, skal være baseret på principperne om menneskerettigheder: deltagelse, ansvarlighed, ikke-forskelsbehandling, gennemsigtighed, menneskelig værdighed, empowerment, retsstat og solidaritet.

For at facilitere denne proces skal der etableres et medindflydelsesorgan – et fødevareråd eller en kommission – til at støtte udviklingen og den efterfølgende implementering af loven om retten til mad og en fødevarepolitik. Det er også nødvendigt at oprette en ny tværgående og tværministeriel enhed inden for regeringsstrukturer, som skal være ansvarlig for spørgsmål vedrørende fødevarer og bæredygtige fødevarer-systemer.

Medindflydelsesorganet skal især bestå af repræsentanter for regeringsstrukturer, kommunale forvaltninger og aktører involveret i landbrugsproduktion, småbrugslandbrug, agroøkologi, håndværksaktiviteter, fødevarerforarbejdning, distribution, catering og forbrug, social- og fødevarehjælp, social- og solidaritetsøkonomi, samt beskyttelse af menneskerettigheder, miljø, klima og dyrevelfærd. Fagforeninger og organisationer, der fremmer og beskytter kvinders, børns og migranternes rettigheder såvel som repræsentanter for sundheds- og uddannelsessystemer og eksperter fra den akademiske verden skal ligeledes være en del af organet. Der skal gennemføres foranstaltninger til at sikre fuld og effektiv deltagelse af småbønder og mennesker, der lever i fødevarer-usikkerhed.

Eksisterende strukturer og processer i regeringsstrukturer skal spille en rolle i oprettelsen og funktionen af dette nye organ. Erfaringer fra organer med ansvar for at støtte udviklingen af andre offentlige politikker, f.eks. på kultur- og boligområdet, er eksempler på, hvordan et sådant medindflydelsesorgan kan oprettes.

Lokal produktion, fair priser, bondebrug og agroøkologi

Inddragelsen af småbønder i udviklingen af en lov om retten til mad og en fødevarepolitik er afgørende i henhold til principperne om fødevaresuverænitet og skal sikres.

For at implementere retten til mad, skal staten tilskynde til en bondebaseret, diversificeret, social og agroøkologisk produktion af fødevarer, som er nærende, beskytter biodiversiteten og sikrer sunde arbejdsforhold. For at gøre dette, er det nødvendigt at fremme dens adgang til markedet og at bygge partnerskaber, som rækker ud over konkurrencelogikken, ved at genetablere forbindelser mellem småbønder og forbrugere. Vi skal gøre mad til et fælles gode baseret på fødevaredemokratiet.

Staten har ret og pligt til at fastlægge ambitiøse indkøbskriterier for alle offentlige indkøb af fødevarer, som sikrer overgangen til bæredygtige fødevaresystemer og bidrager til gennemførelsen af retten til mad.

Der skal fastlægges rammebetingelser, som muliggør en rimelig aflønning af småbønder og dermed tilskynder til jobskabelse i denne sektor. Der skal garanteres en fair pris for produkter fra sæsonbestemt bondebrug, som prioriterer lokal produktion og er tilgængelig for alle.

Staten skal sikre fysisk tilgængelighed af fødevarer, herunder let adgang til friske kvalitetsprodukter fra bondebrug og korte forsyningskæder såvel som den nødvendige infrastruktur til madlavning, tilberedning og forarbejdning af fødevarer på arbejdspladser. Staten skal ligeledes garantere økonomisk overkommelige fødevarer gennem gennemsigtige forhandlede priser, som sikrer en værdig indkomst og en anstændig løn for småbønder, landbrugsarbejdere og andre aktører i fødevarekæden. Den skal i sidste ende sikre fødevarers ernæringsmæssige, sociale og kulturelle tilstrækkelighed ved at garantere et valg, som svarer til fysiske behov og fødevarepræferencer.

Landbrugsuddannelse skal fremme læring om agroøkologiske metoder. Landbrugsjord skal beskyttes og dens regenerering fremmes. Overdragelse af jordstykker skal følges op, og der skal være gennemsigtighed med transaktioner vedrørende jordstykker. Småbønders ret til jord og frø skal garanteres, ligesom at deres selvbestemmelse skal fremmes, også hvad teknologi angår.

Staten skal gøre det obligatorisk for alle aktører i landbrugs- og fødevaresektoren at offentliggøre priser og fortjenstmargener på en gennemsigtig måde for at gøre de reelle omkostninger ved fødevarer synlige for forbrugerne og at vise urimeligheder, vindere og tabere i fødevarekæden.

Fødevarekæder og distributionskanaler

Vores fødevarekæder er globaliserede, ulige og uholdbare. Dette skaber asymmetrier mellem på den ene side småbønders lokale fødevareproduktion, som er fragmenteret og marginaliseret, og på den anden side et industrielt landbrugs- og fødevaresystem, som koncentrerer magten hos nogle få aktører og drager fordel af denne magtubalance. Denne situation forværres af, at distributionskanalerne er segmenteret efter målgruppe og social klasse.

Vi må bevæge os i retning af en afkobling af kampen mod madspild fra fødevarehjælp. Morgendagens distributionskanaler skal være inkluderende, universelle, deltagende og bemyndigende. Vi skal demokratisere kontrollen med fødevarekæderne.

Fødevarehjælpsdistributionskanalerne skal ledsage morgendagens solidaritetskanaler ved at omdanne sig selv, omsætte og omfordele sine kompetencer, knowhow og ressourcer. Disse nye kanaler skal være baseret på gennemsigtighed, fælles ledelse og afbalancerede magtforhold. De skal være til at gavne en bedre koordinering af de eksisterende kanaler og retfærdige og tilfredsstillende arbejdsvilkår. De skal også respektere planetære grænser og levende organismer.

Reduktion af madspild, genanvendelse og revalorisering af overskydende og usolgte fødevarer

Kampen mod madspild skal være en del af en offentligt finansieret politik. Undervisning om madspild skal være obligatorisk i skolerne. For uddannelser inden for landbrugsfødevarerproduktion og catering skal en målrettet undervisning til tilgængelig. Det er også nødvendigt at tilbyde konkrete løsninger til den brede offentlighed gennem forskellige bevidsthedsskabende aktiviteter.

Det skal være forbudt for supermarkeder at destruere usolgte fødevarer. Ligeledes skal mersalg, som tilskynder til overforbrug, forbydes, mens rabat på enkeltprodukter fortsat skal være tilladt.

Kommerciel catering skal fortsætte med at gennemføre foranstaltninger til reduktion af madspild.

Der skal være forbud mod afbrænding af organisk affald og påbud om genanvendelse af frugt- og grøntsagsskræller gennem kompostering. Genbrugspladser til madaffald skal være obligatoriske i lejlighedsbygninger, restauranter og supermarkeder, og skal være underlagt kontrol af de kompetente myndigheder.

For at forhindre madspild, skal der tilskyndes til stærke samarbejder om at genvinde og distribuere madoverskud – uagtet social status – særligt til husholdninger, gårde, supermarkeder, skoler og restauranter.

Spild skal reduceres ved at fremme revalorisering af overdimensionerede eller beskadigede produkter ved hjælp af forberedelses- og konserveringsteknikker som fermentering, tørring og produktion af kompost/biogas og dyrefoder.

Catering, uddannelse, ernæring og madmiljø

Offentlige cateringtjenester (førskoler, skoler, institutioner) skal sørge for tilstrækkelig mad og ubetinget gæstfrihed. Der skal gives prioritet til uddannelse af offentligt cateringpersonale i bæredygtig madproduktion.

Skolemad skal sikre ikke-diskriminerende og værdig adgang til mad. Målet er at garantere et gratis dagligt måltid til alle førskole- og skolebørn med prioritering af lokalt og sæsonbestemt bondelandbrug. Flere skoletrin leverer allerede nærende mad, men det er ikke tilfældet for ungdomsuddannelserne ('orienteringscyklus'), som i de fleste tilfælde ikke tilbyder skolemad.

Ernæringsundervisning skal indføres på alle skoletrin i grundskolen. I øjeblikket er de eksisterende uddannelsesrammer tilfredsstillende, men de anvendes forskelligt. Der skal gives prioritet til uddannelse af grundskolens lærere i bæredygtig mad.

Bredt set skal vi sikre et fødevaremiljø, som fremmer gode madvalg. Ernærings- og bæredygtighedsoplysninger skal være tydeligt synlige på fødevarer. Disse oplysninger bør ikke forplumres af markedsføring, især på ultra-forarbejdede produkter.

Bæredygtige fødevarer med høj ernæringsværdi skal gøres mere tilgængelige og fremhæves gennem ændringer i indretningen af fødevarerbutikker og cafeterier, for eksempel ved at placere færre ultra-forarbejdede fødevarer i nærheden af kasserne.

Alle eksisterende folkesundhedsstrategier og tilgængelige økonomiske foranstaltninger, herunder tilskud, støttebeløb og skatter, skal bruges til at fremme forbruget af tilstrækkelige og passende fødevarer.

Vi skal fortsætte med at mobilisere kræfter for at forsvare og fremme retten til mad og fødevarerensuverænitet!